Hogyan védjük meg a parlagi sast?

A „Parlagisas-védelem a Kárpát-medencében" LIFE Nature projekt keretein belül először nyílt lehetőség rá, hogy a projekt során rendszerezett nagy mennyiségű információ, valamint a stratégiai dokumentumok javaslatai alapján konkrét ajánlásokat készítsünk arra, hogy hol, mikor és milyen eszközökkel segítsük a hazai parlagisas-állomány növekedését. Ezeket a javaslatokat foglalja össze a „Parlagisas-védelmi kezelési javaslatok" című kiadvány.

Sok a sas, akkor miért?

A terjedelmes dokumentum kézbevételekor többekben felmerülhet a kérdés, hogy miért van szükség egy ilyen részletességű javaslatcsomagra, amikor a parlagisas-állomány az utóbbi évtizedekben örvendetes növekedésnek indult a Kárpát-medencében, így Magyarországon is.

Valóban, a Kárpát-medence parlagisas-állományának pontosan dokumentált növekedése a faj elterjedési területét tekintve egyedülálló, de a magyarországi parlagisas-állomány még így is mindössze 85-90 költőpárra becsülhető (a becsült világállomány mintegy 3-4%-a).

A parlagi sas állománynövekedését a Kárpát-medencében valószínűleg a korábbi évtizedek sikeres természetvédelmi tevékenységei és a kedvező élőhelyi változások együttesen idézték elő.

Az élőhelyek azonban jelenleg is átalakulóban vannak, amelyet felgyorsított hazánk 2004-ben történt csatlakozása az Európai Unióhoz. Új támogatási rendszerek jelentek meg, amelyekkel átalakulóban van a mezőgazdaság szerkezete. Ennek hosszú távú hatása a túlnyomórészt mezőgazdasági földhasználatú élőhelyeket használó parlagi sas esetében egyelőre megjósolhatatlan.

Átalakulóban van a magyarországi környezet- és természetvédelmi intézményrendszer is, amelynek „erőssége", érdekérvényesítő képessége döntően meghatározza a hazai természeti értékek hosszú távú fennmaradását.

© Kovács András felvételei

Parlagi sas (öreg példány)

Fiatal parlagi sas

Ebben a dinamikusan változó természeti és szakmapolitikai környezetben a parlagi sas közép-európai fennmaradásával kapcsolatban felelősségünk változatlan:

1) fenn kell tartanunk az állománynövekedést, hogy a parlagi sas benépesíthesse az élőhelyi feltételek szempontjából alkalmas hazai és közép-európai területeket;
2) nemzetközi szinten meg kell osztatnunk másokkal az elmúlt 25 éves védelmi és kutatási munka során összegyűlt nagy mennyiségű információt és tapasztalatot, hogy azok a parlagi sas más populációinak védelmében is felhasználhatóak legyenek.

Ennek érdekében készítettük el önállóan is használható, részletes javaslatainkat, amelyek alapján a parlagisas-védelmi stratégiai dokumentumok és a hatályos jogszabályok célkitűzéseit a gyakorlatban meg lehet valósítani.

Szemléletváltás szükséges

Szemléletváltásra és hosszú távú stratégiára van szükség a hazai természetvédelemben, hogy sokszor kedvezőtlen feltételek mellett is folytatni tudjuk a megelőző jellegű természetvédelmi tevékenységeket.

A környezeti hatások passzív nyomon követése fontos azok utólagos elemzéséhez. A kezelési javaslatokkal viszont elsősorban a veszélyeztető tényezők megelőzését, azaz a parlagi sas egyedek és a kiemelten jelentős területek megelőző, aktív védelmét kívánjuk elősegíteni.

A kezelési javaslatok reményeink szerint a jövőben segítséget nyújt a gyors döntésekhez, a hosszú távon tervezhető, szakmailag megalapozott, kiszámítható és hatékony parlagisas-védelmi szempontú kezeléshez.

A kezelési javaslatok tartalma és szerkezete

Az elmúlt négy évben a parlagisas-védelmi LIFE Nature projekt során számos új koncepció, adatgyűjtési, elemzési módszer került kidolgozásra. Sor került az elmúlt két és fél évtized parlagisas-védelmi tevékenysége során szerzett adatok nagy részének szintetizálására, feldolgozására, az arra alkalmas adatbázisok térinformatikai elemzésére is.

A jelenlegi dokumentum két fő, egymással összefüggő, de önállóan is értelmezhető fejezetből áll: a kezelési javaslatokat megalapozó dokumentációból és a kezelési javaslatokból. A két fő fejezet és a fejezetek fő részeinek kapcsolatát mellékelt ábránkon mutatjuk be.

A kezelési javaslatokat megalapozó dokumentáció foglalja össze mindazokat a parlagi sassal kapcsolatos ismereteket, biológiai jellemzőket, valamint a hazai állomány ökológiai értékelését, amelyek a kezelési javaslatokat megalapozzák.

Természetes környezetben...

...és a kultúrtájon

A konkrét módszertani és kezelési javaslatokat tartalmazó fejezet tartalmazza azokat a jogi, szakmapolitikai, vagy gyakorlati természetvédelmi kezelési javaslatokat, amelyekkel a parlagisas-populáció helyi, regionális vagy országos szinten megőrizhető, fejleszthető. A fejezet négy fő része a természetvédelmi politika, jog és érdekérvényesítés, az élőhely alkalmasság fenntartása, a mortalitás csökkentése és végül a társadalmi tudatosság növelése.

Mind a négy rész tartalmaz a bevezető és a tartalomjegyzék után egy folyamatábrát, amely a legfontosabb célkitűzések egymásra épülését mutatja be.

Ezek után következik a javaslatok részletes kifejtése, egységes szerkezetű „kezelési modulok" formájában. Ezek az egységek a veszélyeztető tényezők

leírását, az ideális, minimális és maximális célkitűzéseket, a szükséges, de még elégséges intézkedések konkrét javaslatait, módszereit, az időbeli ütemezést és a javasolt együttműködő szervezeteket tartalmazzák.

A dokumentum végén találhatók a javaslatok értelmezését segítő ábrák, valamint a felhasznált irodalmi hivatkozások.

Együttműködés az érdekcsoportokkal

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a természetvédelemben, így a parlagisas-védelemben is a védelmi tevékenység magvalósíthatósága és hatékonysága alapvetően függ az érdekelt társadalmi-gazdasági csoportokkal történő konzultáció és együttműködés sikerétől. Ennek legfontosabb eszköze a szakmai alapon működő kommunikáció és együttműködés a természetvédelem és az érdekcsoportok között.

Ezért az érdekcsoportokkal történő együttműködési fejezet a kezelési javaslatok egyik kiemelt jelentőségű része.

A parlagi sas védelme esetében a stratégiai érdekcsoportok az állami és civil természetvédelmi szervezetek képviselői, a vadászok és vadgazdálkodók, gazdálkodók és földtulajdonosok, áramszolgáltatók, az erdőgazdálkodás állami és magánszektorának képviselői. Egyéb jelentős érdekcsoportok az infrastrukturális beruházók, az önkormányzatok, valamint a parlagi sast célirányosan megfigyelő személyek (kutatók, természetvédők, madármegfigyelők).

A különböző érdekcsoportoknak szánt információk, javaslatok a dokumentum meghatározott fejezeteiben találhatók. A szöveg terjedelménél fogva nem azzal a céllal készült, hogy az érdekcsoportok képviselői az elejétől a végéig elolvassák azt. Az érdekcsoportok figyelmébe ajánlott speciális információk megtalálását, dokumentumban történő eligazodást a fő részek elején található bevezetés és tartalomjegyzékek segítik.

A kezelési javaslatokat a parlagisas-védelemmel összefüggő érdekcsoportok tagjai számára készítettük, elsősorban a hatósági ügyintézésben és a természeti értékek, területek kezelésében érintett tervezőknek és döntéshozóknak szeretnénk segítséget nyújtani velük. A döntéshozatalnak az összes érdekcsoporttól származó információk értékelésén és az érdekcsoportok közötti konzultáción kell alapulnia, és törekedni kell a közös érdekekre alapozott együttműködésre, amiben az MME civil szervezetként jelentős közvetítő szerepet vállalhat.

A parlagi sas védelme csak széles összefogással valósítható meg

Fiatal parlagi sas landolás közben

Fontos szempont volt, hogy a javasolt intézkedések a parlagisas-prioritás területek földhasználatát meghatározó tervekbe beépíthetőek legyenek (érzékeny természeti terület üzemterv, erdőgazdálkodási körzet és üzemtervek, védett természeti területek és különleges madárvédelmi területek kezelési tervei).

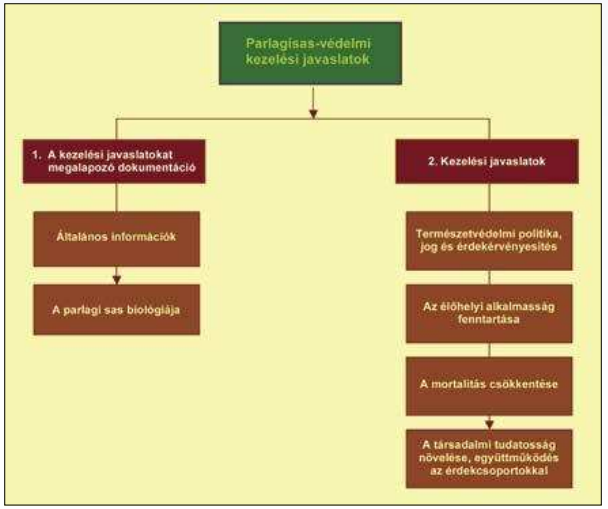

A dokumentumban szereplő javaslatok ajánlások és vitaanyagok egyben. Egyetlen érdekcsoport számára sem kötelezőek, céljuk az, hogy működő partneri kapcsolat alakuljon ki a parlagi sas védelmének területén is. Ennek érdekében megpróbáltuk figyelembe venni a különböző érdekcsoportok lehetőségeit, véleményét.

Bár elsősorban magyarországi használatra készült, de remélhetőleg a parlagi sas elterjedési területét lefedő országokban, más jogi, szakmai és pénzügyi környezetben is találnak a faj védelmével foglalkozó szakemberek hasznosítható javaslatokat az angol nyelvű változatban.

A „Parlagisas-védelmi kezelési javaslatok" című szakanyag elektronikus formában elérhető honlapunkon a **http://www.imperialeagle.hu/kezjav.pdf** címen.

Kovács András – Horváth Márton – Demeter Iván – Fülöp Gyula – Frank Tamás – Szilvácsku Zsolt